

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Plzni rozhodl samosoudcem JUDr. Ondřejem Szalonnásem ve věci

žalobce: V. K., nar. X,
bytem X
proti
žalované: Česká správa sociálního zabezpečení,
se sídlem Křížová 1292/25, Praha 5,

v řízení o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 24. 11. 2023, č. j. X,

takto:

- I. Rozhodnutí žalované ze dne 24. 11. 2023, č. j. X, se zrušuje a věc se vrací žalované k dalšímu řízení.
- II. Žalovaná je povinna do jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení ve výši 82 Kč.

Odůvodnění:

Předmět řízení

1. Žalobce žádal o zvýšení procentní výměry starobního důchodu o částku zvýšení za vychované dítě. Jeho žádost však byla rozhodnutím žalované ze dne 26. 9. 2023, č. j. VYCH-VZ-26.9.2023-ČSSZ/5910300099 (dále též jen: „rozhodnutí správního orgánu I. stupně“), zamítnuta. Důvodem byl závěr žalované, podle něhož žalobce nesplnil podmínky stanovené v čl. II zákona č. 323/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen:

Shodu s prvopisem potvrzuje H. K.

„zákon 323/2021 Sb.“). Námitky, jimiž proti rozhodnutí správního orgánu I. stupně žalobce brojil, pak žalovaná zamítla rozhodnutím vydaným dne 27. 11. 2023 (datovaným dne 24. 11. 2023), č. j. X, přičemž rozhodnutí správního orgánu I. stupně potvrdila. Věcným důvodem rozhodnutí žalované byl závěr, podle něhož žalobce neprokázal, že pečoval o svého syna J. K. ve větším rozsahu než jeho matka, žalobcova bývalá manželka.

Obsah žaloby

2. Žalobce uvedl, že při podání žádosti o tzv. výchovné postupoval v souladu s pokyny Okresní správy sociálního zabezpečení Domažlice, která jeho nárok považovala za oprávněný, proto byl překvapen, že žádost byla posléze zamítnuta. Ve svých námitkách reagoval na závěry správního orgánu I. stupně, takže se čestným prohlášením svého syna snažil prokázat, že o něj převážně pečoval již před nabytím právní moci rozsudku, kterým mu byl syn svěřen do výlučné péče. Přesto byl neúspěšný, protože žalovaná k tomuto čestnému prohlášení nepřihlédla, neboť nebylo podepsáno úředně ověřeným podpisem.

Vyjádření k žalobě

3. Žalovaná ve vyjádření k žalobě nejprve obsáhle citovala relevantní právní úpravu a rekapitulovala důvody, které zřejmě zákonodárce vedly k zakotvení institutu tzv. výchovného. To je koncipováno jako genderově neutrální nárok. O uznání výchovy pro muže lze uvažovat zejména v případech, kdy péče matky skončila z jakéhokoli důvodu ve velmi nízkém věku dítěte, přičemž výchova měla prokazatelně negativní vliv na mužovu pracovní kariéru. V předmětné věci sice péče matky o syna skončila z důvodu rozvodu, stalo se tak ale až v době, kdy synovi bylo 11 let. Při sledování podmínky péče v největším rozsahu proto lze tuto péči přisoudit (bývalé, pozn. soudu) manželce žalobce. Má-li žalobce za to, že o syna převážně pečoval sám již před rozhodnutím soudu, může se obrátit na řízení o uznání výchovy dítěte, které je vedeno na příslušných okresních správách sociálního zabezpečení. Z dokladů, které žalobce poskytl a které jsou založeny v evidenci žalované, stejně jako z informací uvedených v žalobcově žádosti, neplynou žádné pochybnosti o tom, že by matka, tedy žalobcova bývalá manželka, nezajišťovala výchovu syna jako celek ve větším rozsahu.

Posouzení věci

4. Soud ve věci rozhodl bez jednání v souladu s § 51 odst. 1 s. ř. s. Žádný z účastníků se nevyjádřil na výzvu soudu ke sdělení, zda s rozhodnutím věci bez jednání souhlasí, ani ve stanovené lhůtě, ani až do dne vyhlášení tohoto rozsudku. V souladu s § 51 odst. 1 věta druhá s. ř. s. se proto má za to, že s rozhodnutím věci bez jednání oba účastníci souhlasili.
5. Žaloba je důvodná.
6. Soud při posouzení věci vyšel z následující právní úpravy.
7. Podle čl. II bodu 1. zákona 323/2021 Sb.: „*Starobní důchody přiznané ode dne, který spadá do období před 1. lednem 2023, se zvýší o 500 Kč měsíčně za každé dítě, které pojištěnec vychoval, od splátky důchodu splatné v lednu 2023, jsou-li splněny podmínky stanovené v bodech 3 až 5; toto zvýšení náleží k procentní výměře starobního důchodu.*“

Shodu s prvopisem potvrzuje H. K.

8. Dle čl. II bodu 3. zákona 323/2021 Sb.: „Podmínky výchovy dítěte se pro účely zvýšení podle bodu 1 posuzují u všech pojištěnců podle právních předpisů účinných ke dni, od něhož byl starobní důchod přiznán, pokud se dále nestanoví jinak; tyto podmínky platí i v případě, že o dítě osobně pečoval muž. Výchovu téhož dítěte nelze pro účely zvýšení podle bodu 1 současně započítat více osobám. Vychovávalo-li totéž dítě více osob, přiblíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu; to platí i v případě, že u téhož dítěte byla jeho výchova zohledněna při stanovení důchodového věku ženy. Zvýšení starobního důchodu podle bodu 1 nenáleží, pokud se pojištěnec vůči dítěti dopustil jako pachatel, spolupachatel nebo účastník úmyslného trestného činu proti životu a zdraví, proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo proti rodině a dětem podle trestního zákoníku nebo obdobných úmyslných trestných činů podle dříve platných právních předpisů.“
9. Podle čl. II bodu 5. zákona 323/2021 Sb.: „Nejedná-li se o případ uvedený v bodě 4 věty první nebo druhé, zvýší se starobní důchod podle bodu 1 na základě písemné žádosti podané na předepsaném tiskopisu. V této žádosti se uvádějí údaje o vychovaných dětech a o době a rozsahu osobní péče o dítě a čestné prohlášení, že osoba pečovala o dítě v největším rozsahu a že nenastala překážka pro zvýšení starobního důchodu uvedená v bodě 3 věty poslední; údaje o vychovaných dětech lze doložit rodným listem dítěte nebo jiným dokladem o vztahu k dítěti. Tento tiskopis obsahuje též poučení o důsledcích uvedení nepravdivých údajů. Žádost se podává v případě starobních důchodů přiznaných před 1. lednem 2023 nejpozději do 31. prosince 2024; žádost lze podat nejdříve 1. září 2022 s tím, že pro žádosti podané před tímto dnem se použije obdobně ustanovení § 83b odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona. Nebyla-li žádost podána ve lhůtě uvedené ve větě čtvrté, zvýšení starobního důchodu podle bodu 1 nenáleží. Podává-li se po 31. prosinci 2022 žádost o přiznání starobního důchodu ode dne, který spadá do období před 1. lednem 2023, zvyšuje se starobní důchod podle bodu 1 jen za výchovu toho dítěte, které pojištěnec uvedl v žádosti o přiznání starobního důchodu, s tím, že věta druhá platí obdobně; není-li tato podmínka splněna, zvýšení starobního důchodu podle bodu 1 nenáleží.“
10. Dle § 32 odst. 4 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění: „Podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod je splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti dítěte přestala o dítě pečovat. Pokud dítě zemřelo po dosažení 5 let věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečovala o dítě od jeho narození do jeho úmrtí; ustanovení vět první a druhé tím nejsou dotčena.“
11. Napadené rozhodnutí se fakticky opírá o závěr, podle něhož žalobce pečoval o svého syna ve větším rozsahu toliko necelých sedm let, konkrétně od 18. 2. 2002, kdy nabyl právní moci rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 9. 1. 2002, č. j. 5 Nc 159/2001-33, jímž byla schválena dohoda rodičů mj. o tom, že se syn svěřuje do výlučné péče žalobce, do 16. 12. 2008, kdy žalobcův syn nabyl zletilosti. Podle názoru žalované se tedy jedná o kratší období, než je období, kdy o syna ve větším rozsahu pečovala jeho matka, paní J. K.

12. Tento nosný závěr však sám o sobě nemůže v posuzované věci obstát, protože je nepřezkoumatelný pro nedostatek důvodů. Kromě toho je také v rozporu s podklady obsaženými ve správním spise.
13. Především soud ani v napadeném rozhodnutí, ani v obsahu správního spisu nespátřuje žádný podklad pro kategorický závěr žalované, podle něhož měla v období před nabytím právní moci citovaného rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 pečovat o syna převážně jeho matka. Není vůbec jasné, z čeho tento závěr žalovaná odvozuje, nemají-li jím být téměř nepřipadné úvahy vyjevené na str. 3 napadeného rozhodnutí, podle nichž sice je výchovné koncipováno jako nárok genderově neutrální, přesto je určeno především ženám. Ať už totiž zákonodárce při zakotvení práva na tzv. výchovné vycházel z jakýchkoli skutečností (a soud nemíní zpochybňovat dopady mateřství do výdělkových poměrů pečujících rodičů, tedy následně i do výše jejich starobního důchodu), platí, že nárok na něj není podmíněn pohlavím žadatele. Žalovaná by v textu svého odůvodnění měla vycházet ze zákonných podmínek přiznání výchovného, které jsou formulovány jasně, pokud jde o to, že nepřihlíží k pohlaví žadatele. Na místo toho se však žalovaná pouští do úvah „nad rámec zákona“, přičemž adresát jejího rozhodnutí nemůže z takto koncipovaného odůvodnění nabýt jakýkoli jiný dojem, než že mu žalovaná ještě před tím, než vůbec zahájí vypořádání jeho argumentace obsažené v námitkách, sděluje, že jím uplatněný nárok považuje za *prima facie* sporný, neboť není ženou, ale mužem. To platí i pro obsah vyjádření žalované k žalobě, podle níž má muž nárok na přiznání výchovného teprve tehdy, pokud výchova dítěte měla prokazatelně negativní vliv na jeho pracovní kariéru: nic takového však zákon nepředpokládá (navíc se žalovaná vůbec nepokusila tyto skutečnosti prokazovat, ačkoliv žalobce ve svých námitkách uvedl, že kvůli péči o syna přišel o živnost).
14. Zákon nevychází z jakési vyvratitelné právní domněnky, podle níž je muž je povinen prokazovat, že o dítě pečoval převážně on, uplatní-li nárok na výchovné, protože se jaksi automaticky předpokládá, že o dítě vždy převážně pečuje žena, aniž by naopak její péči bylo třeba jakkoli dokazovat. Proto ani při posuzování uplatněného nároku nelze tímto způsobem postupovat. V každém případě je naopak nutno vycházet z individuálních okolností věci, které je třeba řádným procesním postupem postavit najisto.
15. Pokud by tak žalovaná postupovala v projednávané věci, nemohla by především přehlédnout, že v samotném rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 9. 1. 2002, č. j. 5 Nc 159/2001-33, se uvádí, že matka již v době před jeho vyhlášením vídávala syna J. K. pouze jednou za dva týdny. Sotva tedy lze bez dalšího vycházet z toho, že žalobce o syna převážně pečoval toliko ode dne právní moci daného rozsudku, resp. že do té doby o něj převážně pečovala jeho matka, jak dovodila žalovaná.
16. Určení osoby, která o dítě v konkrétní době převážně pečovala, je otázkou skutkovou. Žalovaná postupuje nesprávně a vůči žalobci zjevně nezákonně, pokud ve vztahu k jím vykonávané péči vychází toliko z formálních skutečností (datum nabytí právní moci rozsudku opatrovnického soudu), přičemž přehlíží v samotném tomto rozsudku uvedené materiální skutečnosti (z nichž je zjevné, že přinejmenším určitou dobu před vyhlášením citovaného rozsudku opatrovnického soudu, tím spíše před nabytím jeho právní moci, o syna nutně musel převážně pečovat žalobce, když matka se se synem vídala jen jednou za 14 dní), zatímco naopak ve vztahu k matce automaticky vychází z toho, že do dané doby

Shodu s prvopisem potvrzuje H. K.

převážně o dítě pečovala ona, ačkoliv samotný citovaný rozsudek opatrovnického soudu popisuje jinou realitu a aniž by o péči matky provedla jakékoli dokazování.

17. Žalovaná se také nepřipadně vypořádala s čestným prohlášením samotného žalobce syna ze dne 22. 10. 2023, v němž je popisována situace, která v rodině panovala, resp. je potvrzován žalobcův názor, podle něhož o syna převážně pečoval on. Žalovaná toto čestné prohlášení fakticky „smetla se stolu“ s tím, že podpis pod ním není úředně ověřen, takže jde o čestné prohlášení nevěrohodné. Takto však k důkazním prostředkům přistupovat nelze. Především ani v tomto případě není zřejmé, odkud žalovaná dovozuje, že by podpis pod čestným prohlášením měl být úředně ověřen. Zákon o organizaci a provádění sociálního zabezpečení ani správní řád s takovou povinností nepočítá. Dospěla-li žalovaná k závěru, že předložené čestné prohlášení žalobce syna je nevěrohodné právě kvůli nedostatku ověření podpisu, nic jí nebránilo v tom, aby v souladu se zásadou vstřícnosti a poučovací povinností (§ 4 odst. 2 správního řádu) o tom žalobce informovala a k předložení čestného prohlášení s úředně ověřeným podpisem syna jej vyzvala, zvláště když sám žalobce ve svých námitkách poukazoval na to, že si není jistý, jaké doklady má předložit. Na tyto své povinnosti však žalovaná zcela rezignovala a prostě se obsahem čestného prohlášení odmítla vůbec zabývat.
18. Přestože se v daném případě jednalo o řízení o žádosti, v němž břemeno tvrzení a důkazní vázne zásadně na žadateli, nezbavuje to žalovanou coby správní orgán její povinnosti zjistit stav věci, o kterém nejsou důvodné pochybnosti (§ 3 správního řádu). Tomu přitom žalovaná nedostála, když jako nevěrohodné vyhodnotila čestné prohlášení žalobce syna jen z formálního důvodu absence ověřeného podpisu, ačkoliv skutečnosti, které jsou v něm obsaženy, tj. především popis převážné péče žalobce o syna, přinejmenším částečně koresponduje s obsahem výše již opakovaně citovaného rozsudku opatrovnického soudu, podle něhož matka byla se synem určitou dobu před jeho vyhlášením v kontaktu jen jednou za dva týdny, pročez to zcela logicky nemohla v dané době být ona, kdo o syna převážně pečoval. Tato zjištění, jež se podávají z obsahu správního spisu, tak měla žalovanou spíše vést k doplnění dokazování, například výsledkem žalobce syna, jak na to žalobce zcela správně upozornil v žalobě, nikoli k odmítnutí důkazní váhy čestného prohlášení bez dalšího.
19. Na podkladě shora uvedeného lze tedy konstatovat, že žalovaná pochybila při výkladu relevantních právních předpisů, neboť automaticky presumuje, že o dítě převážně pečuje vždy žena, a to bez ohledu na situaci panující v konkrétním případě. Žalovaná rovněž nesprávně zhodnotila skutkový stav věci, neboť nepřihlédla k obsahu podkladů založených ve správním spise a nesprávně zhodnotila důkazní váhu čestného prohlášení žalobce syna. V důsledku toho dospěla k nepřezkoumatelnému závěru, podle něhož žalobce o syna převážně pečoval po kratší dobu, než tak činila jeho matka, resp. že rozsah a charakter žalobcovy osobní péče o syna nepřekročil míru obvyklou a nedosáhl povahy a úrovně péče o dítě v největším rozsahu, tj. nepřevážil rozsah péče realizovaný matkou. Tyto závěry s ohledem na zcela nedostatečně zjištěný skutkový stav věci považuje soud vůči žalobci za přehlíživé a až téměř urážlivé. Rovněž procesní postup žalované byl nesprávný, když žalobce nepoučila o svých pochybnostech vztahujících se k jím předloženým důkazům a neumožnila mu na ně reagovat.
20. Odkazuje-li pak žalovaná žalobce ve svém vyjádření k žalobě na institut řízení o sporu o tom, která osoba pro účely zvýšení procentní výměry důchodu z důvodu výchovy dítěte osobně pečovala o dítě v největším rozsahu dle § 6 odst. 3 písm. a) bod 14. zákona o

Shodu s prvopisem potvrzuje H. K.

organizaci a provádění sociálního zabezpečení, není soudu opět zřejmé, odkud žalovaná dovozuje, že jsou dány podmínky vzniku takového sporu. Podle citovaného ustanovení totiž „*tento spor vzniká, má-li být na základě žádosti pojištěnce zvýšena procentní výměra starobního důchodu za vychované dítě, k jehož výchově již bylo nebo má být přihlédnuto při zvýšení procentní výměry starobního důchodu u jiného pojištěnce, který trvá na tom, že o dítě pečoval v největším rozsahu.*“ Žalovaná v napadeném rozhodnutí neuvedla nic, co by svědčilo o tom, že podmínky vzniku takového sporu jsou v posuzované věci dány.

Závěr a náklady řízení

21. Z uvedených příčin soud shledal žalobu důvodnou. Proto výrokem I. tohoto rozsudku napadené rozhodnutí podle § 78 odst. 1 s. ř. s. zrušil a současně podle § 78 odst. 4 s. ř. s. vyslovil, že se věc vrací žalované k dalšímu řízení. V něm žalovaná napraví vady svého postupu, především žalobci konkrétně sdělí, zda a případně jaké má pochybnosti ohledně jím předložených dokladů a poučí jej o tom, jakým způsobem může svůj uplatněný nárok prokazovat. Následně žalovaná doplní potřebné dokazování, bude-li to považovat za potřebné, například výsledkem žalobcova syna či přímo žalobce případně dalších osob, aby postavila najisto, od kdy skutečně žalobce převážně o syna pečoval. Ve svých závěrech nebude žalovaná vycházet z formálních údajů (právní moc rozsudku opatrovnického soudu, která vůbec nic nevypovídá o tom, kdo a v jaké míře o dítě fakticky pečuje a pečoval), ale ze skutkových zjištění o skutečném stavu věci. Své skutkové a právní závěry bude žalovaná formulovat na základě znění relevantních právních předpisů, nikoli na základě svých mimoprávních představ o tom, komu a za jakých podmínek tzv. výchovné náleží, a jeho případné přiznání žalobci nebude podmiňovat hledisky, která nemají oporu v platném právu.
22. Výrok II. o náhradě nákladů řízení se opírá o § 60 odst. 1 s. ř. s., podle něhož má právo na plnou náhradu důvodně vynaložených nákladů řízení procesně úspěšný žalobce vůči procesně podlehnuvší žalované. Ze soudního spisu se podává, že žalobce vynaložil 82 Kč za poštovné při podání žaloby. Žádné další náklady ze soudního spisu zjištěné nejsou a žalobce ani žádné jiné netvrdil. Proto soud žalované uložil, aby žalobci částku 82 Kč uhradila, a to ve lhůtě jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku. Při stanovení lhůty k plnění soud přihlédl k administrativně-technické možnosti žalované danou částku vyplátit.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost do dvou týdnů po jeho doručení. Kasační stížnost se podává u Nejvyššího správního soudu, sídlem Moravské náměstí 6, 657 40 Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud. Jestliže kasační stížnost ve věcech, v nichž před krajským soudem rozhodoval specializovaný samosoudce, svým významem podstatně nepřesahuje vlastní zájmy stěžovatele, odmítne ji Nejvyšší správní soud pro nepřijatelnost (§ 104a s. ř. s.).

Plzeň 3. dubna 2024

JUDr. Ondřej Szalonnás v.r.
samosoudce

Shodu s prvopisem potvrzuje H. K.

Shodu s prvopisem potvrzuje H. K.